

Primjer fra Serafina Dodiga osvjetljava slične slučajeve crkvenih osoba u ona zlosretna vremena.

FRA SERAFIN DODIG I NJEGOV ODNOS PREMA PARTIZANSKO-KOMUNISTIČKOJ VLASTI

Zloba ga uvalila u navodno suprotstavljanje Talijanima oružjem,
a komunisti ga silom prigrlili u svoje redove.

► Piše: fra Vinko Dragičević

Kad se na nekoga pasja čorba prolije, stara je poslovice. Na koga se uistinu »prolila«, čitav mu je život, dug ili kratak, bremenit raznim nevoljama, poteškoćama pa i katastrofama. Radio bilo što, pa i s najboljim namjerama, sve mu se upisuje u zlo. Mijenjao položaj, rad i način rada, mjesto boravišta, uvijek peh za pehom. I kad mu nešto pođe za rukom, reklo bi se: E, hvala Bogu, evo ga, isplivao je iz bijede! A ona ga baš tada iznenada zaskoči i on zaroni u još dublju bijedu. U takvim prilikama gotovo se pada u očaj. Rijetki se junački odupru s krajnjim snagama duše i tijela, pobijede zlo, postanu primjer kako se treba boriti, ne sustati.

Čovjek na kojeg se izlila »pasja čorba«

Jedan primjer pobjede nad zlom, koji je gotovo pao u zaborav, treba oživjeti. Bila bi velika nepravda i šteta kada bi zaborav prekrrio borbu za dobro, borbu s raznim nevoljama. Nije do toga da se nadoknadi izgubljeno, pre-

trpljeno, jer je to nemoguće. Borac je pao. On je među mrtvima. Otišao je pred Vječnoga Suca. Zauvijek je primio pravednu plaću. Toliko nepravdi koje je podnio od raznih, posebno neupućenih, manje razumnih i zločestih ljudi, nije moguće ni nabrojiti. Što je sve trpio znali su samo rijetki. On je taj jad slagao u svoje srce gdje je teško bilo zaviriti.

Naš višestruki patnik, stradalnik, na kog se »izlila pasja čorba«, bio je fra Serafin Dodig. Vjerujem da rijetko tko od živućih, bolje reći – nitko, ne bi ni pomislio da se gornje riječi odnose baš na njega. Od svega što ga je činilo strpljivim stradalnikom dovoljno je navesti samo tri-četiri činjenice koje su ga trale, s kojima se borio svim pa i nadljudskim silama.

Prvi grom iz vedra neba doživio je kad su mu liječnici otkrili podmuklu bolest: visok tlak i povišen šećer u krvi. Potpuno svjestan svoga stanja, prihvatio ga je takvim kakvo jest i nastojao živjeti kako bi što manje pogodovao bolesti ne zapuštajući ni za dlaku svoje dužnosti.

Fra Serafin je bio smion, poduzetne naravi. Kao poglavar samostana na Humcu želio je i nastojao poboljšati slabo stanje samostana, glavni dio imanja (obradive površine) učiniti uzor-imanjem. To imanje (Urmovača i Baščina) prestalo bi zaduživati samostan, a umjesto toga obilno bi ga nadarivalo izvrsnim plodovima. Ujedno, htio je da naše imanje bude uzor zapadnoj Hercegovini i svim poljodjelicima humačke okolice koji imaju slične uvjete. Uistinu, velika i plemenita zamisao! Da bi imanje postalo onakvo kakvim ga je fra Serafin zamišljao i plani-

rao, trebalo je uložiti mnogo. U zao čas posegnuo je za zajmom. Ne sluteći nikakvo zlo, propast je bila kao naručena. Iznenada je nastupila svjetska kriza nečuvenih razmjera. Ne samo da se nije moglo planirano izvesti nego je bilo teško spašavati i goli život. Samostan zadužen, posao nedovršen, nastavak radova nemoguć, banka pritislula i naš je junak poduzetnik izgubio bitku. Iz objektivnih razloga, neuspjeh. Teško mu breme pade na srce. Bez svoje krivnje osjećao se krivcem. Planirao i želio dobro, okrenulo se u zlo – u zao dug. Po odredbi provincijalnog poglavarstva napušta svoj dragi Humac i ide na župu u Međugorje ostavljajući samostan u dugu kroz niz sljedećih godina. Bila je to teška rana na njegovom preosjetljivom srcu.

Zla se kob

ne da izbjeći!

Zbog podmetnutih pušaka osuđen na smrt. Prijatelji ga pokušavaju izbaviti. Fra Serafina nije puštala na miru. Za Drugoga svjetskoga rata bezumni je i zločinački naum skovao pakleni plan nad njegovim životom. Bio je župnik u Gorici kod Imotskoga. Neki župljanin tražio je nešto od fra Serafina, na što nije imao pravo, što mu župnik nije mogao, a niti smio udovoljiti. Da se osveti svome župniku, dobro mu je došla odredba talijanskih fašista – okupatora. Fašisti su izdali naredbu da se sve oružje predade njihovom zapovjedništvu. Ukoliko se do određenog vremena oružje ne preda, poslije će biti strijeljan svatko kod koga se nađe bilo kakvo oružje. Iza određenoga roka za predaju oružja jednoga jutra župni je stan osvanuo opkoljen fašistima. Kod premetačine kuće nije nađeno ništa sumnjivo,

ali fašisti su pod fra Serafinovim prozorima i pod prozorima njegova kapelana »našli« prislonjene puške. (Tri, ako ne i više pušaka.) Večer prije pod prozorima nije bilo ništa. Noć je išla na ruku zlikovcu(ima).

Fra Serafin je na sudu osuđen na smrt strijeljanjem. Ni kriv ni dužan, kao ni onaj koji se još nije ni rodio, morao je na strijeljanje za volju bezumnog zločinca.

Naš je osuđenik bio dugo pod smrtnom kaznom. Nikakva se žalba, molbe, intervencije nisu uvažavale. Sve je bilo bezuspješno. Čekao je strijeljanje. Živio je u svom župnom stanu. Zatočen i pod stalnom pratnjom vojnika s puškom na ramenu, kako u kući tako i u crkvi na sv. misi, vršio je svoje župne dužnosti. Bilo da je trebalo opremiti bolesnike, voditi sprovode ili obaviti bilo koju svećeničku dužnost, iza njega ukorak uvijek je bio vojnik s puškom. Zar to nije strašan život!? Kako sam stradalnik reče: »Gori od smrti.«

Ne bi valjalo a ne spomenuti nastojanja mnogih Imočana da se fra Serafin oslobodi. Uza sva nastojanja, uspjeha nije bilo. Tadašnji gvardijan u imotskom franjevačkom samostanu, fra Ćiro Ujević, osobiti prijatelj Hercegovaca, posebno naših fratara, nadljudskom je upornošću nastojao osloboditi fra Serafina. Činio je sve što bi mu palo na pamet, a što se nadao da će pomoći fra Serafinu. Bilo je sve uzalud. Fašisti su bili neumoljivi. Njihov pukovnik, o čijoj je volji ovisio fra Serafinov život, bio je neumoljiva zvijer. Takvim su ga smatrali njegovi podređeni. Ali, i

fra Ćiro je bio neumoran i uporan. Tražio je način kako bi oslobodio svoga »dragoga brata fra Serafina«, kako ga je stalno oslovljavao. Sve je bilo beskorisno, na »mrtvoj točki«. Talijanska zvijer bila je neumoljiva. No, ipak su ljubav i upornost slavile slavije. Radi fra Serafinova slučaja fra Ćiro se upoznao s nekim višim talijanskim časnikom. Ovaj je dobro poznao predsjednika prijekoga suda, spomenu toga pukovnika. Časnik je rekao fra Ćiri: »On je neumoljiv, sva su Vaša nastojanja beskorisna.

Znam da je preosjetljiv na svoju obitelj. Otidite k njemu, zamolite ga za milost, kleknite pred njega, recite ovako: – Gospodine pukovniče, sjetite se svoje djece i drage žene. Kako bi bilo njima da Vi zapadnete u životnu opasnost? Kako bi bilo Vama da oni budu u velikoj opasnosti? Misleći na to, ja vas molim smilujte se mome nedužnom bratu fra Serafinu.« Fra Ćiro je poslušao savjet. Ponizio se preko svake mjere i kleknuo pred zvijer izgovorivši navedene riječi u obliku molbe. Riječi sam, prema fra Ćirinu pričanju, naveo doslovno, ili gotovo doslovno. Pukovnik je u sebi bio raspet između ljubavi prema obitelji i smrtne osude fra Serafinove. Iskra ljudstva zatitrala je u korist fra Serafina. Kad je fra Ćiro izgovorio svoju molbu, pukovnik ga je uzeo za ruku riječima: »Ustanite, padre!« Ćiro je časak ostao prikovan za pod – na koljenima. Pukovnik je ponovio: »Ustanite, padre!« i izjavio ono što je fra Ćiro jedino živo želio

čuti. Žao mi je što ne mogu navesti riječi smekšaloga fašiste. Zaboravio sam ih. Fra Ćiro je shvatio da je toga časa fra Serafin oslobođen. Nakon rastanka s pukovnikom, fra Ćiro je bio toliko veseo da nam je, pričajući sav trud i muku, kroz suze rekao: »To mi je bio najradosniji dan u životu!«

Eto, fra Serafin se »oslobodio«. Bio je zahvalan Bogu, fra Ćiri Ujeviću, a i ostalima koji su se trudili da mu pomognu. Pa, to je samo po sebi i razumljivo.

Nepravda, zloba i podbacivanje oružja silno ga je boljelo. Čak više i od smrtne osude. Tako se on izjasnio prigodom jednoga razgovora. Svi ti teški trenutci ostavili su na njemu vidne tragove. Po prirodi bio je umjereni veseljak, a poslije tolikih nemilih događaja znatno se smanjila vedrina na njegovu licu. Vidno je počeo starjeti i sam je priznao da mu nije mnogo stalo do života.

Kako fra Serafin postaje »antifašist«

Prilike, bolje reći neprilike, u kojima je proveo dobar dio života, ne trebaju nas čuditi pa ni njegov stav prema događajima koji su slijedili. Raspadanje mlade hrvatske države zateklo ga je u šoku od kojega se teško mogao oporaviti. Dolaskom partizanskih hordi stanje se pogoršalo, ali ga nije obezglavilo. Svjestan svoje nevinosti, nakon toliko udaraca, predao se u Božje ruke. Ostao je u

župnom stanu pa što bude, bude: ako bude život, prihvaća ga, ako li bude smrt, »pa dosta sam joj gledao u oči«, kako bi znao reći.

»Šumljaci« su prema njemu bili dosta drski. To je bio početak »novoga života«. No, to nije dugo trajalo. Došli su glavešine, čak neki iz Centralnog komiteta Hrvatske. Dali su mu na znanje da im je poznata njegova prošlost: da su ga fašisti osudili na smrt, da mu je prošlost dalja i bliža neporočna, da bi ga rado primili u svoje redove... uz ostale njihove smicalice. Negda je izjavio da je se bio malo ohrabrio ponadavši se da će ga pustiti na miru, no opet uz dosta nepovjerenja. Uljudno je sve odbio rekavši da želi biti što je i do sada bio.

U razgovoru su ga pitali i za mnoge savjete. Snalazio se kako je najbolje znao. Između ostaloga, jedno je takvo pitanje glasilo: »Kako mislite da nova vlast treba postupati s narodom?« Spremno je jasno i kratko odgovorio: »Rat bi trebao brzo završiti. Poslije rata pokupite sve oružje u skladišta i ne ubijajte nikoga. Tako ćete imati narod za sebe.« Jedan je od glavešina, kunući se Bogom, odgovorio: »Mi ćemo, velečasni, ubijati!« Fra Serafin je nadodao: »U tom slučaju ne ćete imati narod uza se.« Iako im je dao do znanja da je pravi pastir svoga stada, odani sin Crkve, sljedbenik evanđelja, oprostili su se s njim kao s prijateljem. Ničim nisu pokazali da im se ne sviđa njegovo držanje. Kako su oni doživjeli fra Serafina, to ne znamo, a fra Serafin je kasnije o njima rekao: »Ah, tko bi im mogao vjerovati?« S tim je riječima dovoljno rekao što misli o njima.

Kleknuvši pred talijanskog zapovjednika, od sigurne smrti uspijeva ga spasiti fra Ćiro Ujević. Međutim, svi ti događaji na fra Serafinu su ostavili duboke tragove.

Tako je počelo poznanstvo, druženje, ili, kako bi naši stari rekli: Ljubljenje kroz kamiš. Od tada, fra Serafin, koliko mu je god bilo neprilično, dosadno i sumnjivo druženje s njima, za koje je znao da su neprijatelji vjere i naroda, nije mogao bez očite pogibelji otkloniti, odbiti kontakte s njima. Posebno, kad su ga obasipali najlaskavijim riječima: borac protiv fašizma, protiv neprijatelja protiv koga su se oni, tobože, borili, pa narodni svećenik, napredni rodoljub... i stotine drugih pohvala. Uz razne pohvale uvijek je bio prvi na popisu koga treba pozvati na razne sastanke, konferencije... Tražili su od njega, u najuljudnijem obliku, da im iznosi svoje mišljenje, zapažanja, savjete... Samo je on znao kako mu je bilo pri duši. Kasnije bi ukratko rekao: »Muke su to bile. Reći istinu, ode glava, ne reći što očekuju, ista cijena.« To je bilo u doba osvajanja vlasti.

Kad su uspostavili vlast, onakvu kakva je bila, fra Serafinu je bilo još teže. Bez njegova su ga znanja i pristanka uključivali u razne odbore i forume vlasti. Baš kao da je jedan od njih. Teško breme! Našavši se kao mrav na glavni, kako bi narod rekao, požalio je što nije završio pod fašističkim plotunima. Tako bi barem umro kao kršćanski mučenik i po tom bi ga narod zavazda zapamtio, kako je sam jednom izjavio. U novonastalim okolnostima nosio je glavu u torbi. Ako ga ubiju oni koji se ne odriču ubijanja, ubojice će proglasiti da su ga ubili »škripari«,

a možda će koga za to i nevinu osuditi da bi prikriili svoje zlodjelo. Što je možda gore od smrti, neupućeni će izreći nepravednu osudu da tko s vragom do podne tikve sadi, popodne mu o glavu pucaju... Tako je razmišljao fra Serafin, prema kazivanju njemu najpovjerljivijih fratara.

Pomaganje narodu u teškim okolnostima

U okolnostima u kojima se našao, fra Serafin je nastojao pomoći svome narodu iako ga je dobar dio naroda gledao prijekim okom. S pravom možemo reći da je nastojao nemoguće. Nije mogao narodu objasniti svoju nemoć. Morao je šutjeti kao zaliven. Tek je manji dio razumnijih ljudi mogao barem donekle shvatiti njegov žalosni položaj.

Treba jasno naglasiti da su najviše poteškoća fra Serafinu pravili naši otpadnici. Htjeli su se dokazivati. Kao gorljivi članovi svoga društva, isticali su se na svakom

koraku podbacujući fra Serafinu klipove pod noge. U raspravama su na Serafinove prijedloge redovito glasovali protiv. U tomu su daleko nadmašili pripadnike drugih naroda upravo po onoj: Poturica gori od Turčina. Stanje je bivalo svakim danom sve teže. Da bi obranio svoje stajalište, poštene ljude i samoga sebe, morao je negda posegnuti za raskrinkavanjem ulizica, podlaca, lažova, načvara... Pogodeni nevaljalci to su mu upisivali u zlo, razglašavali

i podmetali kao neko izdajstvo. I, što je mogao uraditi?! Ako prešuti njihove laži i napadaje, izgledat će kao da ih šutnjom priznaje, potvrđuje, odobrava. Ako se brani i u obrani ukaže na nedostojnost protivnika, onda je izdajica, nevaljalac, gori od drugih.

Neprijatelji vjere, osobito katoličke i hrvatskoga naroda, obilno su u promidžbene svrhe koristili Serafinovu prisutnost u svom društvu. To su koristili da što više naškode našem narodu: služeći se lažima, podmetanjima, predbacujući mu čak i spregu sa zločincima. Njegove prijedloge, savjete okvalificirali bi, u najmanju ruku, sumnjivima.

Fra Serafin, iako je imao protivnika, imao je i onih koji su mu često bili pri ruci upozoravajući ga na opasnost od napadaja, čak i tjelesnih. U težim okolnostima savjetovali su mu kako će se vladati: šutjeti ili oponirati na zgodan način. Uoči glasovanja za kakav prijedlog ili donošenja odluke, u čemu on kao svećenik nije mogao sudjelovati, pozvali bi ga na tobožnji odmor uz kavu, na neki važan razgovor dok glasovanje prođe. Savjeti tih istinitih, ili namještenih prijatelja, često su mu koristili.

Navodim samo jedan događaj koji jasno kazuje kakav je bio fra Serafinov položaj. Bio je duhovnik časnih sestara u Ljubuškom. Svakoga radnoga dana išao je držati sv. misu u njihovoj kućnoj kapelici. Kuća je bila zaposjednuta gotovo u cijelosti dok je sestra ma ostao samo mali dio kuće do konačnog izгона. Jednoga dana dozna fra Serafin, od pouzdana prijatelja, da mu prijete smrtna opasnost. On mu je priopćio da

Komunisti ga silom nastoje iskoristiti. Uzmak je značio sigurnu smrt. Razvija taktiku pomaganja Crkvi i svome narodu.

su ga đaci tužili šefu UDBE Jovi Vujinoviću u Ljubuškom. Razlozi: »Izaziva nas svojom

pojavom.« Šef im je ukratko odgovorio: »Pa, ubijte ga!« Jedan od đaka odgovorio mu je da ne smiju jer će biti kažnjeni. Jovo je doslovno odgovorio: »Slobodno ga vi ubijte, ja odgovaram!« Odluka je pala da sutradan, čim uđe u kuću, navale na njega i dotuku ga. To saznanje fra Serafin je pripočeo fra Božidar Čoriću, gvardijanu samostana na Humcu. Nije se smjelo odustati od sv. mise jer bi UDBA tražila onoga koji je odao tajni dogovor, a bilo bi suludo dopustiti da fra Serafin ode u sigurnu smrt. Gvardijan je zamolio fra Viktora Nuića da održi sv. misu kod sestara. Gvardijan je bio uvjeren da se fra Viktoru ne će dogoditi nikakvo zlo. Fra Viktor je u određeno vrijeme pošao prema kući časnih sestara. Čim je ušao u kuću, na njega su zvjerski navalili partijski gojenici. Što je fra Viktor dobio, nije bilo vidljivo, a zasigurno bi dobio i više – i završio svoj starački život – da jedan od napadača nije viknuo: »Nije ovo on, nije ovo on!« Dakako, netko je prepoznao da pred njima nije fra Serafin, a zna da nemaju izričito dopuštenje ubiti drugoga. Na to upozorenje napadači su odustali od daljnega napadanja. Tako se fra Viktor spasio, a svojom je žrtvom produžio život fra Serafinu. Nama i našem vjernom puku, umjesto velike žalosti, priskrbio je malo veselja, radosti, čak i šalu na fra Viktorov i fra Serafinov račun.

Pada mi na pamet sličan događaj iz 1945. Istina, ovaj doga-

Komunističke pristalice pokušavaju ga ubiti i to prikazati kao nesretan slučaj, ali im nije uspjelo.

đaj ne spada u okvir naše teme o fra Serafinu, ali prema velikoj sličnosti s fra Viktorovim događajem, vrijedno ga je navesti u okvir ovih redaka. U zagrebački zatvor na Savskoj cesti stigla je povećana skupina svećenika, redovnika i bogoslova iz svih biskupija i provincija, različite životne dobi. Strpali su ih u podrum gdje su patili i čamili... Jedne večeri dođoše »oni« izobličena lica i krvavih očiju. Odabravši desetak svećenika i bogoslova, odvedoše ih u neku sobu u podrumu. Čim su stupili u rečenu prostoriju, jedan je divljak dreknuo da se poredaju dok se drugi spustio do poda, uzeo lance i stavio ih sebi oko vrata. Vidjevši vješala i lance, uznici su zaključili da su im to vjerojatno zadnji časovi života. Jedan od krvnika i dalje je vikao da se poredaju, što baš nije išlo brzo. Bilo je tu starijih, nevještih drskim zapovijedima, a i strah je učinio svoje. Divljak pun mržnje s prijezirom je rekao: »Kakvi su to vojnici!« Neki je svećenik uzvratilo: »Mi nismo vojnici«. Opet se oglasio divljak: »Jeste li vi došli iz Nove Vesi?« Odgovor je bio: »Nismo«. Upitao je: »Pa šta ste vi?« Odgovorili su mu: »Mi smo svećenici i bogoslovi.« Tada je jedan od krvnika rekao: »Nisu ovo oni!« Nastala je mala uzbuna, negodovanje, razmišljanje što sad učiniti. Kao da su se pitali čime će te večeri omastiti ruke! Jedan od krvnika zapovjedio je uznicima da idu u svoju sobu. Ostali su živi. Spasilo ih je ono: »Nisu ovo oni!« Baš kao fra Viktora: »Nije to on!« Kad su se vratili u sobu, neki nisu mogli ni govoriti. Neki su priča-

li da je krvnik dizao lance s poda na svoj vrat, drugi je kazao da su lanci bili u nekome sandučiću, kutiji, treći su »vidjeli« da krvnik vadi lance iz neke rupe ispod poda. A tko zna što su još vidjeli! Iste večeri odvedeni su hrvatski časnici iz Nove Vesi, među njima i naš đak sa Širokoga Brijega Darko Mulej. Nestali su zauvijek. To smo kasnije doznali.

Fra Serafinov lik

Često sam doživio zapitkivanja o fra Serafinu. Sljedeći su redci u stvari odgovor na te izazove, na pitanja koja su ljudi postavljali iz različitih razloga: neki iz čiste znatiželje, a drugi su jednostavno zadirkivali, bockali. Dok su neki izražavali prava zgražanja nad glasinama o fratru, drugi su procjenjivali mene, moj odnos i mišljenje o fra Serafinu i prema ostalim fratrima. Neki su izražavali potpuno povjerenje prema njemu dok su drugi, naprotiv, bili nepovjerenjivi. Prvi su držali da što god on uradio ne treba se bojati da će uprljati svoj obraz ili obraz svoje braće fratara, svoje Crkve, vjere, svoga naroda. Drugima je njegov obraz bio »crnji od kotlače«. Moj odgovor tko sam, što sam i kakav sam i što mislim o fra Serafinu bio je posve jasan. Naravno, dobromamjerni su uvažavali moje mišljenje i obrazloženje, čak su sebe prekoravali zbog nepromišljenih zaključivanja i lakomislenog pristajanja uz ljude manje vrijednosti vjerujući njihovim naklapanjima. Naprotiv, oni koji su pristupali s izgrađenim negativnim mišljenjem, nisu prihvaćali ama baš nikakvo objašnjenje. Katkada mi je

Fra Serafin s bogoslovima, njihovim profesorima, novcima i župnicima iz okolnih mjesta. Snimljeno vjerojatno u Veljacima sredinom 1944.

izgledalo da nastoje i mene uvjeriti da imaju pravo. Uglavnom su zapitkivali je li fra Serafin k'o i drugi fratri, je li on partizan, je li bio u partizanima, govori li on misu, boje li ga se ostali fratri, smije li se pred njim slobodno razgovarati, je li on crveni fratar, je li komunist, što ga držimo među sobom, može li nekoga ispovijedati i odriješiti od grijeha... Mnogi su se snebivali nad njim: »Ne daj, Bože, da bih se ja pred njim ispovjedio! On za mene ne postoji kao fratar!« Drugi su pak opet govorili: »Ja mislim da se on malo pritajio, da je fratar k'o i ostali fratri. Kad bi on bio njihov, otišao bi on pa bi možda bio ministar. On je učen čovjek, a oni trebaju učenih ljudi jer među njima nema pametna čovjeka!«

I Bog zna kakvih je još bilo primjedaba i pitanja na njegov račun! Na sva sam pitanja, primjed-

be i mišljenja odgovarao prema svome uvjerenju. Nastojao sam ispravljati »krive Drine«, obraniti čast i ugled ne samo fra Serafinovu nego našeg naroda, zajednice, vjere i Crkve koja se na ovaj ili onaj način nepravedno napadala, blatila. Gledao sam biti strpljiv i pristojan i s nepristojnima. Sjećam se da sam jednom zgodom bio manje strpljiv. Bilo je to s jednim dosadnim čovjekom koji je uvijek imao temu o fra Serafinu pa bilo to u društvu ili u četiri oka, bilo u veselju ili potištenosti, u zgodno ili nezgodno vrijeme. Na moja se objašnjenja nikad nije obazirao. Uvijek jedno te isto pitanje i nametanje svoga ludog umovanja: »Što vi fratri niste svi jednaki, ista vam je vjera, škola, ista Crkva, isti Bog... A on (fra Serafin) drukčiji od svih, on na jednu stranu, a vi svi na drugu!« Više puta strpljivo sam mu odgovarao. Ovoga sam

puta počeo malo drukčije. Rekoh mu da nas ni dragi Bog nije stvorio jednake pa ne možemo i ne trebamo biti baš jednaki. Vidiš, čovječe, da su neki od nas visoka, drugi niska, tek neki osrednjeg rasta. Neki su plavi, drugi crnomanjasti. Neki vole studirati, drugi vani raditi, neki vole s djecom raditi, drugi samo s odraslima. Neki su razgovorljivi, drugi strpljivi, povučeni. Neki vole veselo društvo, neki tišinu, mir... Bog nas nije dao jednake. Ni to nije ništa koristilo. On je ostajao pri svome. Svojom dosadom natjerao me da mu postavim pitanje: »Što ti i tvoj brat niste jednaki? Od istoga ste oca, od iste matere, jednako su vas roditelji odgajali, školali, a kolika razlika među vama!?« On će meni: »Kakva je razlika među nama?« Odgovorih: »Velika!« On opet: »Kakva razlika?« »Pa, eto, ljudi kažu za tvoga

brata da je čovjek i po. O tebi to ne kažu nego da si pravo pravcato pričalo«. Tako ja njemu. Bit će da je prevršio svaku mjeru ili sam ja bio neraspoložen primati njegove nazore. No, znam da više nikada preda mnom nije spomenuo fra Serafina. Kao da ga ni Bog nije dao!

Fra Serafin je bio svjestan da ljudi o njemu misle i govore istinito-neistinito, dobronamjerno-zlonamjerno, osuđujući ga ili pravdajući ga. Zbog toga je u svojoj duši trpio veliku bol koja ga je gonila do očaja. Od vremena do vremena ta mu je bol bila teža od osude na smrt i čekanja na strijeljanje. Kako mu je bilo, možemo vidjeti iz sljedećeg događaja.

Došao sam u Mostar u samostan. Nakon što sam pozdravio provincijala i gvardijana, pohodio sam strica fra Pavu. Kod njega u sobi zatekao sam fra Serafina. Nakon pozdrava, pitanja i kratkoga razgovora fra Serafin je otišao, a stric i ja ostadosmo. Čim je fra Serafin izišao iz sobe, pitao sam strica ima li išta nova, da se nije kakvo zlo dogodilo, zašto je fra Serafin onako utučen... Fra Pavo se iznenadio mojim pitanjima. Zbunilo ga je moje zapažanje. Na to mu rekoh da fra Serafina dobro poznajem. Poznajem ga kao veseljaka ukoliko ga nešto nije izbacilo iz kolotečine, a upravo sada tako izgleda, kao da se Velež svalio na njega. Znam da Vas on mnogo cijeni, da ima neograničeno povjerenje u Vas pa Vas zato pitam da Vam nije što neugodno priopćio. Fra Pavo je malo stao, zagledao se meni u oči, lako odmahnuo lijevom rukom i rekao: »Sinko moj, treba ga razumjeti! Našao se u društvu u koje ne spada. Duša ga

boli što o njemu neki misle i nepravedno ga osuđuju. Još ga više boli što se neki sablažnjavaju zbog njegova morskog položaja. Možda je to nekima i razlog otpada od vjere! On se, siromah, ne može niti se smije braniti jer glava mu je u torbi svakoga časa. Evo, malo prije nego što si ušao u sobu reče mi: »Dragi moj, fra Pavo, tebi mogu reći da kamo sreće da su me Talijani strijeljali! Umro bih kršćanski, svećenički, redovnički, mučenički. Ljudi bi o meni držali, po prilici, onako kakav sam. Nikakve sablazni ne bi bilo. Ovako, dok moja braća gnjiju u Zenici, Foči... mene ljudi, naši katolici, vide u društvu neprijatelja Boga, Crkve, vjere, naroda i svega što je sveto, a s kojima nemam ništa zajedničko k'o ni Danijel s lavovima u jami. Istina, većina njih prema meni nastoji se vladati uljudno jer im trebam. Jest, jer im trebam! Neki pak pokazuju znakove ljudstva i prijateljstva. Na drugima zapažam odbojnost i mržnju prema meni. A koji su to komu se može čovjek povjeriti, kako li ih raspoznati!? Sve to na stranu, a što moj narod, kojemu sam svim svojim bićem služio, misli o meni!? Svi moji jadi, a bilo ih je na pretek, nisu me boljeli koliko me boli pomisao što sve ljudi poštenu misle o meni. Strašna je pomisao da moj način života i vladanja, druženje s ološem, uzrokuje sablazan nepismenim ili polupismenim. Možda je i to uzrok otpada od vjere!? Ta pomisao, iako ni za dlaku ne odstupam od

svog svećeništva i redovništva, to je pravo mučeništvo, još teže od čekanja na strijeljanje.«

Stalno se preispitivao je li dobro učinio. S jedne strane ljudima može pružati loš primjer, a s druge strane ostaje živ i u mogućnosti je barem malo pomoći drugima.

Možda će netko reći da je sam kriv što se našao upregnut u vražja kola, da je mogao, i morao, znati da to društvo nije za poštene ljude, da je trebao

naći načina da se izvuče iz brloga svjetskoga ološa!? Jamačno je bilo takvih razmišljanja. Kao odgovor na takva razmišljanja dobro nam dođe izjava fra Darinka Brkića. Fra Darinko je bio čovjek fra Serafinova povjerenja. S pravom možemo reći da je bio istomišljenik s fra Serafinom. To sam i sam zapažao, ali sam i od drugih čuo. Kad bi se poveo govor o fra Serafinu, moglo se zapaziti da ga fra Darinko nastoji razumjeti, opravdati, obraniti. Govorio je uvjerljivo. No, ipak se njegov govor doimao nepotpunim, kao da nešto krije, kao da nešto ostaje nedorečeno, kao da nešto ostavlja za neki budući razgovor. Tako se barem meni činilo. Uskoro je došlo vrijeme očitovanja da je moje zapažanje bilo ispravno. Mjesec-dva prije fra Darinkove smrti (1968.) sastadosmo se u samostanu u Mostaru. Ne znam kako je u razgovoru spomenut već odavno pokojni fra Serafin (1959.) kad fra Darinko, kao s nekim olakšanjem, reče: »Hvala Bogu! Neka se oslobodio svojih muka! Dosta je trpio.« Napomenuo sam da svi mi trpimo manje ili više. Nakon nekoliko prijateljskih i bratskih riječi fra Darinko je s izraženom ozbiljnošću nastavio: »Mnogo su ga puta

obilazile partizanske glavešine. Naravno, nisu došli s bilo kakvim dobrom. Ako ništa drugo, cilj im je bio najesti se i napiti. Jednog dana, na polasku iz župnoga stana, svi se uljudno pozdrave s fra Serafinom. Jedan zaostane na pragu kuće i ozbiljnim glasom rekne: "Fra Serafine, Vi ste pаметan čovjek, revan u svojoj službi, uvjereni antifašist. Trebate nam! Baš takav nam trebate! Mjesto Vam je među nama. Napominjem, budite što jeste, bez bilo kakve promjene. Trebate nam! Mjesto Vam je među nama ili pod zemljom. Mislim da smo se razumjeli. Zdravo!" Je li taj zaostali rekao tako ozbiljnu prijetnju po dogovoru, umjesto ostalih? Možda. U svoje vlastito ime? Možda. U svoje ime kao prijatelj? Nevjerojatno! To je moje razmišljanje.«

Fra Darinko je zatim nastavio: »Tada je počela njegova muka. Ne daj, Bože, razumjeti ga!« Da, to je ono što je fra Darinko toliko u sebi krio opravdavajući i braneći fra Serafina. Fra Pavo je to, kako gore rekoh, izrazio: »Glava mu je u torbi svakoga časa«. Fra Serafinu je to sve skupa značilo samo jedno: »Ako ne ćeš s nama, da mi imamo pokriće, da možemo reći da je narod i čestiti svećenici za nas, onda si fašist i dosljedno ideš u „podzemni bataljon“.«

Komunisti uništavaju fratarsku imovinu, a fra Serafin to ne može spasiti

Da nam bude jasnije koliko je fra Serafin bio njihov »crveni fratar«, partizan, pogledajmo činjenice koje su nedvojbene i koje su bile dostupne svakome od nas

u zapadnoj Hercegovini. Istina je da se fra Serafin nalazio u društvu u kojemu nema mjesta poštenu čovjeku. Bio je i u vlasti, član raznih odbora pa čak, iako nesvojevrijedno, i u oblasnom odboru. Nema sumnje, htio je biti koristan svome narodu. Na žalost, trud mu je bio kao da ga nije ni bilo. Bez uspjeha. Trebao je samo njima! Kad se radilo o oduzimanju samostanskih imanja, Serafin je bio manji od ništice iako je bio »u vlasti«. Nije mogao sačuvati našu mlinicu na Trebižatu (neki su mlini bili svojina naših susjeda), udaljenu od samostana nekih 700 do 800 metara. Ova je mlinica hranila, ne samo nas, nego još više siromahe koji su radili u njoj i oko nje. Istina, nije nam mlinica uništena ni oduzeta nego je miniran bent koji je usmjeravao vodu na mlinicu. Bilo je više nego žalostno gledati raskinuti bent nakon prvog miniranja. Iako je ekrazita postavljeno »preko svake mjere«, kako su poznavatelji pričali, bent nije popustio. Bio je samo oštećen, no mlinica je ipak mogla raditi. Badava je fra Serafin vapio da se sačuva bent kao kulturna baština jer su mu neki dijelovi rađeni za vrijeme rimskog vladanja u našim krajevima. Da bi fratri ogladnjeli, mora im se uništiti izvor prehrane, oduzeti im se komad kruha ispred usta. Zatim je »narodna« vlast nabavila još veću količinu ekrazita (iako ga nisu imali dovoljno za cestu). Bent je konačno popustio. Raznijelo ga je do temelja i voda je okrenula kud joj je bilo lakše. Mlinica je ostala na suhom. Bent je bio rađen tako stručno i tvrdo da je uporabljena ogromna količina ekrazita da bi ga se srušilo tek nakon drugog miniranja. Ljudi su

se čudili i divili njegovoj tvrdoći i građi, a istodobno osjećajući bol u srcu gledajući ga u onako žalostnom stanju. Bent je bio ne samo usmjerivač vode na mlinicu nego i most, najkraći put za Hardomiljčane, Teskerane i druge prema Ljubuškomu, do crkve, samostana... Služio je kao most kad je voda bila mala, kad se prelijevalo malo vode preko njega, a posebno u ljetno doba kad se nije prelijevalo nimalo vode. Za vrijeme ljetnih vrućina, bilo je to omiljeno mjesto kupaća koji su se sunčali na njemu, skakali s njega u Modri vir, u kanal, po njemu šetali. Bilo je dosta i onih koji su rado na njemu sjedili čitajući novine, knjige, pecajući ribu... Iskonsku zlobu, sotonsku mržnju, mržnju na Boga, vjeru, Crkvu, svećenike i redovnike nije mogla ukrotiti ni fra Serafinova dobrota ni njegova odbornička »vlast«. Da bi se uništio bent, spomenik kulture koji nikomu i ničemu nije smetao, a mnogima koristio, nerazumno je utrošeno toliko novca siromašnoga naroda ovoga kraja dok je jedna kamena gromada, koja se ispriječila na putu od novoga groblja prema mostu, stajala i čekala više mjeseci da se nabavi ekrazit. Razlog čekanju bio je nedostatak novca, no za rušenje benta nije se čekalo. Našao se novac u poreznom uredu!

Mlinica je bila na usluzi cijeloj okolini. Za ljetnih mjeseci, kada mnogi izvori presuše i mlinovi »legnu«, naša je mlinica bila spas mnogima. U nju se dopremalo žito iz Brotnja, Posušja, Rakitna pa i Duvna. Domaćinstva bi se udružila pa bi se na kolima dovozilo žito i iz udaljenijih krajeva. Mljela se tu pšenica, ječam,

kukuruz, šilj, pir, karišik, sijerak, proso. Ujam (ušur) od samljevenog žita redovito se sipao u iste vreće ili hambar. Zbog slabije kakvoće, mlinari bi ujam prodavali po nešto nižim cijenama te je tako izmiješano brašno nasitilo mnoga gladna usta.

Kolo i mlinica sada su ostali na suhu, a i Baščina, lijep komad zemlje uz rijeku Trebižat, koji bez

vode gubi na svojoj vrijednosti, a prirodni je dovod vode nemoć. Voda se mogla podići jedino umjetno. Ideju o natapanju suhe hercegovačke zemlje samostan je pretvorio u djelo. Napravljeno je veliko kolo (promjer oko 5 metara), koje je zahvaćalo vodu iz kanala, dizalo u visinu i izlivalo u žlijeb. Voda je žlijebom iznad mosta tekla do najviše točke u Baščini. Odatle je voda, prema volji vrtlara, razvođena malim kanalima. Kolo je ugrađeno u samome kanalu. Napravljeno je put za vodu. Voda je okretala kolo. Posebne »kante« na kolu zahvaćale su vodu, dizale ju u vis, izljevale u korito iz kojega je voda žlijebom otjecala u Baščinu. Dotok vode do kola, protok kroz i oko kola, išao je kroz betonski presjek glavnoga kola. Na sredini prolaza podignuti su »kovači« s obje strane. Na njima je postavljeno ležište za osovinu kola. Na ulazu vode prema kolu postavljena su teška željezna vrata koja su se spuštala i dizala prema potrebi. Kolo sa svojom osovinom, njegovo postolje, prolaz vode na kolo, korito, žlijeb i sve ostalo oko kola uz ogromne je napore napravio Miško Bacman, prvi susjed našega samosta-

Komunistima ni kulturna dobra ništa ne znače, samo ako se može napakostiti fratrima.

na. Uz njegov trud i veliki trošak samostana napravljen je sustav za natapanje Baščine.

Tko je Bacman? Dolaskom austrijske vojske 1878. (okupacija BiH) došao je neki dečko. Zvao se Miško Bacman. Iako se nije znalo ni tko je ni otкуда je došao, ondašnji su se fratri zanimali za nj. Sve što se saznalo jest da nije naše gore list.

Nagađalo se da je možda rodom iz Moravske, da se negdje »prilijepio« vojsci koja ga je prihvatila kao neki živi inventar, da je došao s vojskom i skrasio se u Ljubuškom... Odrastajući, sve je više pokazivao smisla za razne majstorije te je i samostanu bio na usluzi. Fratri su mu napravili kuću u neposrednoj blizini samostana (sada je u ruševnom stanju). Je li Miškova kuća napravljena isključivo na trošak samostana i darovana mu na trajnu uporabu ili je i on snosio dio troška, nije jasno. Mi, negda novaci, sada starci, bili smo pod dojmom da je kuća napravljena i darovana Bacmanu jer je bio siromašan, a opet niz godina uslužan samostanu. Naime, nakon Miškove smrti sve se počelo urušavati: sinovi mu ubijeni, kćeri se udale, žena umrla, kolo, žlijeb i badanj propali, most iz Baščine u našu adu oronuo, bent srušen.

Posljedice agrarne reforme

Nastupilo je vrijeme agrarne reforme. Fra Serafin je nastojao spasiti Baščinu, no trud mu je bio uzaludan. Više je važio glas nekoga skojevskoga derana nego

njegov. Baščina je oduzeta, što je i bio cilj, i predana kotaru na uporabu. Samostan je ostao bez voća i povrća. Fra Serafinova ukazivanja na nepravdu, prosvjedi i apeli upućeni višim vlastima mogli su ga vrlo lako koštati glave što je potvrdio i ondašnji gvardijan fra Božidar Ćorić.

Agrarna je reforma oduzela i samostanski vinograd u Donjim Radišićima s oko 8 000 čokota. Taj se vinograd nalazio na idealnom mjestu, zasađen posebno odabranim sortama koje su, pod stručnim nadzorom, davale vino vrhunske kakvoće. Fra Serafin se borio i za vinograd, ali nije mogao učiniti ništa. Cilj je bio jasan – trebalo je osiromašiti fratre. No, ni kotar se nije obogatio iako mu je radna snaga bila besplatna – »dobrovoljni« rad. Te su godine na 8 000 loza ubrali 2 600 kg grožđa. Što je ponukalo, ili možda natjeralo, »narodnu« vlast da samostanu vrati vinograd, nismo saznali. Vraćeni vinograd bio je jako oštećen: »dobrovoljci« su mnoge trsove slomili udarajuću o njih motikama. (Nisu imali strugača pa bi motike otrešali o trs.) Kop je bio najamski: što manje raditi – što više uraditi! Samostan je sa svom pomnjom obrađivao, uređivao i popravljao svoj vinograd nadajući se da će naš i ostati. Te je godine samostan ubrao 6 000 kg grožđa. Na žalost, samo te godine. Nakon što su ubrzo uvidjeli svoju pogrešku, komunisti su ponovno oduzeli vinograd. (Eto se i komunisti znaju pokajati.) Sve fra Serafinove intervencije, dokazivanja, uvjeravanja, prosvjedovanja, molbe i žalbe otišle su u vjetar. Manje vlasti (Ljubuški) bile su »jače« od viših (Mostar) u

Na mladoj misi fra Marka Dragičevića, svećenici i rodbina, 1951.

kojima je bio i fra Serafin.

Da bi se samostanu zadao posljednji udarac, oduzeli su i Urmovaču. Razlog: nije obrađena, zasijana. Samostan bi veoma rado zasijao taj komad plodne zemlje, ali to je bilo nemoguće jer je taj komad bio toliko zatravljen da ga nikakav plug nije mogao obraditi. Uzrok tomu bio je rat. Naime, Nijemci su zaposjeli taj komad zemlje i tu načinili logor za svoju ratnu opremu i konje nakon čega je zemlja ostala utabana, a konji i mazge nagnojše zemlju pirikom koju nije bilo lako iskorijeniti. Zato je samostan imanje pretvorio u ledinu koja je davala prvoklasno sijeno. »Narodna vlast«, ili kako bi fra Serafin rekao »narodna propast«, oduzela je Urmovaču i zatražila »drugarsku« pomoć iz Vrgorca koji šalje traktor i traktoristu. Urmovača se zacrnila, no to je trebalo i platiti. Nakon is-

postavljena računa, Ljubušacima više nije padalo na pamet zatražiti takvu pomoć. Naravno, samostan ni takvu pomoć ne bi mogao dobiti. Dakle, poslije »agrarne reforme«, tj. obične otimačine, oduzeta je i Urmovača za koju je fra Serafin bio posebno zainteresiran. On je u nju utrošio mnogo zduživši samostan jer se nadao da će se moći odužiti. I taman kad su se njegove zamisli trebale početi realizirati, sve se srušilo. No, fra Serafin nije malaksao. Svim se silama upustio u neravnopravnu borbu. Taj komad zemlje, o kojemu je stalno sanjao, radio, govorio, planirao, oduzet je jednim papirićem baš kao da se radi o nekoj bezvrijednoj sitnici. Već se prije studija fra Serafin pripravljaio za taj naum privatno pohađajući predavanja o povrtlarstvu kako bi što bolje proveo u djelo svoje planove o Urmovači, budućoj žitnici samostana

na Humcu. Kao da se zaljubio u nju. »Ona mu nije kraj srca, nego usred srca«, rekao je fra Marinko Jelić. Fra Serafin se toliko i tako borio da su neki mislili da će i glavu izgubiti u toj borbi. Oči nas, koji smo tada bili u samostanu, bile su usmjerene na fra Serafina. Bojali smo se za njega i nadali da će svojim poznanstvima, dokazima, intervencijama, nadasve nadljudskom upornošću, ipak nešto postići za samostan. I fra Serafin je bio svjestan da se nadamo, da očekujemo povoljan ishod njegove borbe. »Urmovača je oduzeta, a na nju je fra Serafin uložio i dušu i tijelo«, rekao je jedan od braće. Gubitak tog korisnog zemljišta bolio je svakoga od nas, to je bio najjači i posljednji teški udarac glede oduzimanja naših nekretina. Svi smo taj preteški udarac dobro osjetili, a fra Serafinu je bio najteži. Mučila ga je misao da

ama baš ništa nije mogao pomoći svomu samostanu i braći. Nisu ga razumijevali oni kojima je trebao, nisu mu udovoljili nijednoj molbi ni dokazima. Bio je i ostao fratar kao i drugi pa, prema njihovu zakonu, nije mu se smjelo ni u čemu udovoljiti. Koliko znam, mi smo ga fratri razumjeli, sažalijevali, bojali se za njegov život kao i za svoj, a od svega mu je toga bila mala ili nikakva korist. Da bol bude još veća, opakost je smislila način kako će ju uvećati i svijetu prikazati da je sva ta nepravедna rabota upravo zakonita. Tada je zakon dopuštao da veleposjednici za se mogu zadržati 100 dunuma zemljišnog prostora kao okućnicu. Vlast, onakva kakva je bila, oduzela nam je Baščinu, vinograd u Donjim Radišićima, Dračevicu, zemlju istočno od samostana negda zasađenu lozom i maslinama, njivu iza zvonika... To je zemljište uvijek davalo samostanu izvjesnu tvarnu korist. Oduzimanjem svih, ili gotovo svih, korisnih dijelova zemljišta, samostan je ostao i bez onih zakonom dopuštenih 100 dunuma. Vlast se brižno zauzela da samostan ostane bez ikakve pomoći, a da sve bude po zakonu, ostavila je samostanu u posjed groblja u humačkoj i ružičkoj župi te u okolnim župama. Ostavila je neko zemljište u vitinskoj župi koje je do tada koristio župni ured Vitina. Dakle, ako ga se htjelo imati, trebalo se boriti s vitinskim župnikom! Sva ta groblja, ostavljena humačkom samostanu na »uživanje«, brzo su, i opet po zakonu, oduzeta samostanu. Naravno da samostan od njih nikada nije imao nikakvu korist, no bilo je glavno da je zbroj zemljišnih čestica 100 dunuma.

Oduzimanjem groblja samostan nije ništa izgubio. Naprotiv, više se nije plaćao porez na te zemljišne čestice!

Uz sva poznata i nepoznata neprijateljstva ondašnje vlasti prema Bogu, Crkvi, vjeri, vjernicima, osobito svećenicima i redovnicima, može nekomu izgledati čudno, smiješno, čak nevjerojatno da vlast oduzima plodno zemljište, a ostavlja u posjed neradno, nekorisno, tuđe zemljište od kojega nikada nikakve koristi ne može imati, tuđa groblja, neka i više desetaka kilometara udaljena od samostana. Treba znati da su ta groblja u osnutku bila uknjižena na samostan. Bio je običaj da se darovane, kupljene, zauzete nekretnine upisuju na postojeće crkvene ustanove da budu od koristi crkvenim ustanovama, tj. župnim uredima koji će se u dogledno vrijeme osnovati. To je bio uobičajeni način prije osnivanja novih župa. Prije nego je osnovan župni ured Čapljina, gabeoski su župnici kupovali zemljišta u Čapljini, a knjižili ih na župni ured Gabela.

Neki događaji

Fra Serafin je mnogo htio, a malo ili nimalo mogao. Tako nije mogao pomoći ni vlastitom bratu Mati. Mate je bio dobrostojeći težak. Imao je mlinicu za mljevenje žita i bio je poznat kao napredan poljodjelac. »Drugovi« su ga svojski operušali neprestano tražeći

da im još više »pomogne izgraditi socijalizam«. Dakako, pritom su mu velikodušno obećavali da će mnogostruko vratiti sve što je »dragovoljno« dao »narodnoj« vlasti. Nastojao je fra Serafin spasiti brata, ali mu nije mogao pomoći osim da mu je možda spasio glavu.

D o l a z a k nove vlasti značio je pljačke i uništavanje. U samostanu je opljačkano sve što se moglo iskoristiti: iz štale su mu odvezli

kola, konje, fijaker, krave, pčele... Samostanu kao »veliki« dar ostala je slaba i mršava junica. Tako je bilo i sa samostanom časnih sestara milosrdnica na Humcu. Ostale su zbijene u kut svoga samostana, a i otud su brzo protjerane. Ista je sudbina pogodila i sve imućnije ljude. Istina, od nekih domaćinstava nije ništa oduzeto jer nisu imali što.

Fra Serafin je imao pristup skladištima oduzetih stvari pa bi mnoge stvari, posebno kućne potreštine zbačene ovdje i ondje, s pouzdanim ljudima iznosio i vraćao ljudima. To nije radio baš naočigled svima, no nije se baš ni mnogo krio. Valjda je mislio da ima i on neko pravo na to. Bilo kako bilo, optužen je i pozvan pred »narodni« sud. Na sudu je bez imalo promišljanja na sva pitanja hrabro odgovarao: »Jesam«. Na posljednje pitanje je li bio svjestan da je krao narodnu imovinu, malo je zastao i po svom običaju oštro ih pogledao otresajući glavom. Nakon male stanke, sudsko vijeće s velikom je

Bez obzira na opasnost, usuđuje se vraćati otete stvari. Isto tako s oltara grmi protiv komunističkih doušnika.

znatiželjom očekivalo odgovor na svoje pitanje. Umjesto odgovora dobili su protupitanje: »Tko krađe? Onaj koji uzima svoje stvari ili onaj koji uzima tuđe stvari?« Odgovor je bio jednoglasan: »Onaj koji uzima tuđe stvari«. Na njihov slavodobitni odgovor fra Serafin je uzvratilo: »Ja sam uzimao svoje stvari, a vi ste ih krali.« Rasprava je brzo završena. Vjerojatno je fra Serafin »opalio« još koju »vruću« i uputio se kući. Ovaj događaj pričao je fra Serafin pred malim Ikom Iličem (sada fra Žarkom). Hrabrost se ipak negda isplati!

Da bismo bolje upoznali fra Serafina i vidjeli koliko je »bio njihov«, neka nam posluže sljedeći redci. Kao pravi sin Hercegovine znao je planuti k'o barut na vatri, kako reče gvardijan fra Božidar Čorić. U neposrednoj blizini samostana stanovala je žena srednjih godina, tuđinka. Vlast joj je dala stan u Domu sv. Ante. Bila je uhoda, zadužena za samostan, nećudoredna života. To smo svi u samostanu znali. Upozorili su nas naši prijatelji, susjedi, a po njezinu vladanju i mi smo takav zaključak izvodili. Svima nam je bila trun u oku. Jedne nedjelje pučku je misu držao naš fra Serafin i među vjernicima zapazio baš nju. U propovijedi o crkvi, kući Božjoj, o vladanju u crkvi, naglasio je da je crkva mjesto gdje se Bogu klanja, zahvaljuje, moli i da crkva nije ni za što drugo. Ona je mjesto gdje se vjernici skupljaju na molitvu, a sve ostalo mora biti izvan crkve. U svojoj jarosti u jednom je trenu viknuo: »Uhode, van!« Te je riječi izgovorio posebno gromkim glasom. Nije se mogao suzdržati. »Uhode van!« ponovio je još jačim glasom nego prvi put. Kako

je ženi sve to izgledalo, kako se osjećala, to samo ona može znati, a nitko od prisutnih nije ju mogao ni razumjeti. Mnogi su vjernici razumjeli o komu se radi i zbog koga fra Serafin »grmi«. Bilo im je drago što je fra Serafin udario po onoj koja je smetala svim poštenim ljudima našega kraja. U isto vrijeme bili su preplašeni i zabrinuti onim što će se dogoditi samostanu, još više fra Serafinu. Čim su izašli iz crkve, neki su suznih očiju obavijestili gvardijana o događaju izražavajući strah i krajnju zabrinutost za našu sudbinu. I mi smo se u samostanu slično osjećali. Strah i zabrinutost! Gvardijan je pred nama očitovao svoju zabrinutost na što je fra Serafin rekao: »Kad sam vidio u crkvi onu beštiju, smračilo mi se pred očima pa sam rekao i neka bude što će biti.« Bojazan je bila velika, no svršilo se bolje od predviđanja. Neki su to protumačili strahom vlasti, drugi da je uhoda svojim nećudorednim životom prevršila sve mjere.

Nakon svega što je gore rečeno, mogao bi netko zapitati, donekle i s pravom, je li fra Serafin potpuno nevin, čist od svega. Je li na neki način i on pridonio, svjesno ili pak nesvjesno, da ljudi u njega sumnjaju i čak mu pripisuju vladanje koje ne dolikuje poštenu čovjeku, a pogotovu svećeniku? No, kad bi ljudi znali pod kakvim je okolnostima fra Serafin bio u društvu, u najmanju ruku, nepoželjnih ljudi, sigurno mu nitko od poštenih ne bi zamjerio. Ali, budući da je njegovo držanje posljedica raznih ucjena, onda su prigovori i zamjerke njegovu držanju, iako neopravdane, ipak shvatljive. Fra Serafin se cijelo vrijeme partizansko-komunističke vladavine

i riječju i djelom očitovao pravim sinom svoje Crkve, svoga franjevačkog reda i svoga naroda. Na svim skupovima, u svim prilikama nalazio se u svom fratarskom habitu. Nadvladao je prijezir, ismijavanje... Neprijateljima je izričito rekao neka pakupe oružje i neka nikoga ne ubijaju, kako je prije navedeno. Među onima koji su mu zamjerali druženje s partizanima koliko bi ih bilo koji bi tako odrješito krvavim neprijateljima odbrusili!? Kad je jedan od prisutnih glavešina rekao da će oni ubijati, fra Serafin je uzvratilo: »U tom slučaju ne ćete imati narod uza se!« Uvijek je imao spreman ubojiti odgovor tim usijanim partizanskim glavama. Tako je to bilo od početka, od prvog susreta. Zar to nije bio pravi kršćanski, svećenički, hrvatski junak!? Samo je kršćanski junak mogao pred punom crkvom prokazati vlasti povjerljivu osobu, uhodu. Do sada nisam ni od koga čuo, bilo od svećenika ili od običnih vjernika, da bi mu tko to predbacio ili ga omalovažilo. Naprotiv, svatko je izrazio divljenje njegovoj hrabrosti, ali i strah od odmazde. Neki su vjernici drhtali od straha nad onim što bi se moglo dogoditi. Pripovijedajući događaj iz crkve, mnogima su tekle suze od uzbuđenja, straha i udivljenja što imamo takvoga neustrašivog fratra. Jedna je gospođa iz Ljubuškog preda mnom rekla: »Trebamo puno moliti Boga da nam ga Bog sačuva!« (V. Barakova)

Ponekada, kad bi bila neka prigoda, u razgovoru s viđenijim ljudima (Juriša Vranješ, Blaž Tomić, Nikica Bubalo, Mijo Tomić...) bilo je govora i o fra Serafinu, o njegovu držanju, borbi »s

Kao dušobrižnik na Humcu

rogatima«, o mišljenju okoline i utjecaja na ljude. Spomenuti ljudi nisu ga nikada osuđivali. Imali su povjerenja u njega, bez imalo bojazni o bilo čemu nedoličnom. Izražavali su uvjerenje da se žrtvuje za svoj narod pa, ako ništa ne mogu pomoći, sigurno ne će nikome odmoći. Takvo i slično uvjerenje imali su razumni i pošteni ljudi.

Fra Serafin je krivac samome sebi jer je svojim držanjem, iako prisilno, navukao zao glas na sebe, što je sigurno teško osjećao. Krivac je i drugima što je, prema ondašnjem shvaćanju, dao loš

primjer – zaveo ljude u zabunu. Komu vjerovati? Njemu ili većini koja se drukčije vlada? U toj zabuni skrojeni su razni prigovori kojima je bila plodna podloga: neznanje činjeničnoga stanja. To neznanje nije bilo sporadično nego, s pravom se može reći, općenito. Fra Serafin nije smio ljudima obznaniti u kakvim uvjetima živi. To smo mogli razabrati iz gore navedenih redaka. Osim možda dvojice-trojice, drugi nisu ni znali, a ni usudili se javno reći gorku istinu, što bi samo pogoršalo i onako teško stanje.

Prigovori i odgovori na prigovore

Što sve ljudi dobronamjerni, a mnogo više oni drugi, zamjeraju fra Serafinu? Što ih smeta kod fra Serafina, što traže od njega?

Kad su partizanske glavešine prihvatile i pozvale fra Serafina, zašto ih nije prezreo i odbio pa taman izgubio glavu?

Ljudi su vidjeli da neprijatelji češće dolaze u župni stan, da ih fra Serafin prima, da ih časti... Zašto ih prima, zašto im daje jesti i piti?

Kad bi se u društvu netko, osobito netko od mlađih, istaknuo kritizirajući postojeću vlast, onakvu kakva je bila, fra Serafin bi znao žestoko reagirati nastojeći prekinuti brbljanje govornika. Ljudi su to shvaćali kao da fra Serafin brani neprijateljsku, tako mrsku vlast.

Nekolicini je kriv što je rekao: »Vi ste krali...«

U svojoj je nestrpljivosti često znao podbosti one iz vlasti, izrugati im se, ironizirati, predbaciti im javno njihove mane, propuste, delikte.

Najteža krivica koju je učinio fra Serafin jest povlačenje ispred hrvatske vojske u pratnji partizana prema dalmatinskoj granici.

Na prigovore i zamjerke, iznesene pod šest točaka, mogli bismo odgovoriti:

Nisu partizani prisiljavali fra Serafina ni na što drugo nego, eto, neka se vidi među njima. Glede ucjena, one su uvijek visjele nad glavom svakog čovjeka koji se nalazio nadohvat komunističke vlasti. Bliže je progonu, mučenju i nasilnoj smrti bio onaj tko bi im se odupro, na komu bi zapazili i najmanju odbojnost prema nji-

ma, nego onaj tko bi bio mekši u ophođenju s njima. Previše je zahtijevati od svakoga da bez teških razloga, naravno opravdanih, izlaže svoj život opasnosti. I fra Serafin je čovjek. Ni njegova glava nije nađena negdje na putu. Vrijedi bar koliko i glava bilo kojeg kritizera!

Zar nije bolje i neprijatelju dati nešto od svoga, da on ne uzme sve ili mnogo više nego što mu se daje »dragovoljno moraš«?

Fra Serafin je mnoge ušutkavao da bi ih spasio. Naime, za verbalni delikt mnogi su otišli u »podzemni bataljon«. U opasnosti nisu bili samo oni koji su kritizirali, nego i oni koji su nazočili tim razgovorima pa bi kasnije morali svjedočiti na sudu. Eto, i u najboljoj namjeri na svoja je leđa navalio kritiku, sumnju i prijezir. Da je malo više radila pamet, brbljavac bi lijepo zahvalio.

Iako neopravdano, bilo je razumljivo da je »drugovima« bilo teško podnijeti da im fratar dadne tako tešku pljusku, da ih pred tolikim slušateljstvom nazove lopovima. »Narodni ljudi« pa lopovi! Nikakvo čudo da su mu se željeli osvetiti. To je on osjetio u više navrata. Fra Serafin im nikada ne bi tako javno predbacio njihovu lopovštinu da ga nisu izazvali sudjenjem kao tobožnjega lopova. Kad su ga pozvali na sud, a to je veoma ozbiljna stvar, kako bi se drukčije mogao obraniti da ne bude osuđen kao lopov? Oni su skovali svoj zločinački plan kako bi osramotili poštena čovjeka, svećenika, redovnika. On je u samoobrani uzvratio udarac. Imao je pravo!

Za krivnju pod ovom točkom vrijedi sve što je gore rečeno u od-

govoru na četvrtu točku krivice Serafinove. No, treba nadodati da su uvrijeđeni »drugovi« uzvraćali udarce na svakome koraku. Pravo je čudo da nije negdje zaglavio. Neki su ga svim svojim bićem mrzili (J. K., D. D., M. L...) nastojeći osvetiti mu se podvaljujući mu što nije ni učinio ni rekao, čak ni pomislio. Biralali su izmišljotine koje će ga što više udaljiti od naroda. Vjernicima su ga »hvalili« kao dobroga, velikoga druga, pravoga narodnoga čovjeka, borca... Dobro su znali da je njihovo hvajljenje »zubna bolest« poštemu čovjeku i dobru vjernika. U svojim sredinama prikazivali su ga kao okorjeloga neprijatelja »narodne borbe«, »drugova«, socijalizma... Ta njihova rabota bila je način osvete, ali i pokrivač vlastitim prljavštinama kojih je bilo napretek. Od svih udaraca koje je zadobio, najteži je bio gubitak dobra glasa, što je kod naivnih na se navukao sumnju i izazvao prijezir. To nije zaradio svojim životom. Sumnja nikada ne bi pala na njega da se je mogao braniti javno i ljudima priopćiti razloge svoga takvoga ponašanja i druženja s onima i onakvima s kim su ga viđali.

Povlačenje ispred hrvatske vojske bila je najteža krivnja i kruna njegovih »nepodopština«. Početkom veljače 1945. hrvatska je vojska kao orkan provalila od Širokoga Brijega i Mostara prema Brotnju, Nahiji i Bekiji kako bi iz »partizanskoga raja« izvela vojnike i civile koji su se krili i sklanjali u tim mjestima. Pred hrvatskom vojskom partizani su bježali glavom bez obzira i tada su neki stradali. Za vrijeme akcije hrvatske vojske fra Serafin je bio u samostanu na Humcu. Ak-

cija ga nije iznenadila, ali ju nije držao ni opravdanom. Čak ju je držao štetnom i besmislenom jer će tih nekoliko dana slobode naljutiti neprijatelja pa će biti još gori kad se vrati. Uistinu, tako je i bilo. Fra Serafin nije ni mislio ići izvan samostana. No, u zadnji čas u samostan su došli partizanski vojnici i donijeli poruku njihovog zapovjedništva da je na redu povlačenje. Jesu li mu dali zapovijed da se povuče, savjet ili molbu, ja točno ne znam. Vojnici su mu priopćili da ih je zapovjedništvo zadužilo da mu budu pratnja i zaštita na putu. Tada se fra Serafin našao k'o »mrv na glavnji«. U malo vremena mislio je mnogo: »Mislio sam što je bolje da učinim, da pođem s vojnicima put Dalmacije ili da u samostanu ostanem? Ako ne pođem s vojnicima, možda će ona hrđa što mi je podbacila oružje doći, ubiti me i proglasiti: ubili ga njegovi, partizani. U općem metežu to bi mu dosta lako uspjelo. Ma, tko zna, možda su došli vojnici da me povedu ili ubiju, ako ne pođem s njima!? U tom slučaju i oni bi mogli svaliti krivnju na drugoga – ubili ga njegovi, ustaše, koje je čekao da ga oslobode! Budi mu pravo! I njima bi lakše uspjelo ubojstvo i laž, nego onoj našoj hrđi. Ali, ako su pak iskreno mislili i došli spasiti me, zar ću se moći opravdati što nisam pošao s njima kad su mi nudili pratnju i zaštitu? Računao sam, ako pođem s njima, da ću izbjeći onu prvu opasnost, valjda i drugu. Treća, misleći logično, i ne postoji. Što sam još mislio sada se svega ne mogu ni sjetiti. Jest, padalo mi je na pamet, pa mogli bi me oni ubiti negdje dolje u Dalmaciji da me se riješe kao

neprijatelja, da se osvete za neke svoje drugove koji su nastradali u hrvatskoj akciji. Iako mi je to dolazilo na pamet, činilo mi se nevjerojatnim, jer se nisam sjećao nikakva razloga za to. Odlučio sam s vojnicima poći u neizvjesnost, pa što Bog dadne. Pošao sam "teška srca". Išao sam naprijed, nešto me vuklo. Umoran od pješčenja, neizvjesnosti, od ostavljanja svoga samostana, izbjegavanja od susreta onih koji bi mi trebali dati zaštitu, za koje sam živio i radio, još u društvu onih koji pjevaju, istina ne preda mnom: "Mi smo braća sa tri roga, borimo se protiv Boga." Žalio sam što nisam na vrijeme poginuo! Moji su pratitelji bili silno ustrašeni, veoma im se žurilo, što je razumljivo. Pazili su na me da negdje ne zapnem. Čekali su me na više mjesta. Kad smo se udaljili od crte bojišnice, vidjelo se na njima veliko olakšanje. Otišao sam, sretno se vratio, i evo me živa s mojom braćom. Što bude njima, neka bude i meni! Bio sam sretan što sam se vratio, što sam se ponovo našao sa svojom braćom. Nažalost, vesele je bilo prekratko i prigušeno. Tek tada je nastao bijes, progon, pljačkanje, ubijanje..., što sam na početku akcije predosjećao. Nitko nije bio siguran za svoju glavu, samo to nisu svi jednako osjećali.«

Zaključne misli

Eto, naveo sam nekoliko fra Serafinovih »krivnji«, »nepodopština«. Kad se znade pozadina svih njegovih »grijeha«, lako se može razabrati koliko je kriv za zao glas koji ga je pratio. Obični ljudi, pa i pokoji svećenik, mogli su dvojiti,

krivo suditi, osuđivati fra Serafina i njegovo držanje... Ništa čudno! Za pravo im je davalo fra Serafinovo držanje, njegova vanjština, nepoznavanje prilika u kojima se nalazio. Sve je to utjecalo na stvaranje krivog mišljenja. Da je moguće znati tko je više trpio... Fra Serafin zbog svoje vanjštine i lošega izgleda, druženja s omraženim neprijateljima ili poštenu i dobrotom namjerni koji nisu mogli pojmiti da njihov fratar ima ikakav dodir s borcima protiv Boga, lašcima, pljačkašima, ubojicama? Možemo samo reći da je bol bila obostrano veoma velika.

Nakon svih saznanja s pravom tvrdim da je fra Serafin bio kao i ostala braća fratri. Svugdje, u svim društvenim prilikama bio je u svom fratarskom habituu, sv. misu slavio je kao i ostali fratri, ispovijedao, opremao bolesnike, vodio sprovode kao i ostali, propovijedao možda vatrenije nego ostali, brinuo se za samostan i crkvu više nego ostali. Bio nam je pred očima kao i mi pred njim. Nikada ništa nismo zapazili zbog čega bismo posumnjali u njegovu ispravnost, poštenje, privrženost vjeri, Crkvi i svome redu, Provinciji i svome narodu, nikada se nismo bojali pred njim izreći, razgovarati o onome što inače ne bismo željeli da se dalje čuje. Često su padale i teške riječi na račun »drugova«, razne šale, podrugivanja u čemu je i fra Serafin djelatno sudjelovao. Znali smo da je i on pozvan na neku »konverenciju«, kako su oni nazivali svoje skupove. Kad se vratio,

Nitko ga u samostanu nije doživljavao kao nekoga pred kim se ne bi smjelo pričati o osjetljivim stvarima. Bio je domoljub, franjevac i odan Crkvi.

netko ga je zapitao kako je bilo na konferenciji. On je, smijući se, odgovorio: »Imao sam, brate, što čuti na konverenciji, a ne na konferenciji, kako ti kažeš.« Prepričavao je razne dogodovštine smijući se pritom. Sav se pretvorio u smijeh, kad je počeo pričati o nekom »drugom« koji je bio zadužen da pročita nešto o Staljinu. Bio je to kratki člančić u kojem se Staljin spominjao pet-šest puta. Uz njegovu je ime neizostavno trebalo pročitati čin koji mu je pripadao: generalisimus. Kako je čitanje bilo više nego žalosno, Staljinov se

čin pretvorio u nešto komično – čitač nije mogao izgovoriti riječ generalisimus, a nije ni znao što bi to moglo značiti. Kao da se prepao, malo

stao te, napokon, izgovorio riječ u tri dijela: gene-rali-smus! Naravno, oni pismeniji su se pogledali, možda malo osmjehнули i nastavili slušati nadobudnoga »druga«. Poslije prvoga udara na generalisimusa slijedilo je još četiri-pet s tom razlikom što su ovi brže i smjelije izgovoreni nego prvi put. Fra Serafin je događaj o generalisimusu pričao s toliko humora da smo se dugo zabavljali na račun Staljinova čina. Da je imalo bio njihov, ne bi bilo nimalo zgodno pred fra Serafinom spominjati i ismijehivati »njegove«, a ni on ih se ne bi spominjao uz izraze rugla.

Sada zahvaljujem Bogu što mi je omogućio iznijeti istinu o čovjeku krivo shvaćenom, bez krivice optuženom, opterećenom zlim glasom kao suradnikom s neprijateljem svog naroda, izdajicom,

crvenim fratrom... Odavno sam mislio da bih trebao iznijeti istinu o fra Serafinu. Nešto me je nukalo sve od njegove smrti (1959.) da to učinim. Odgađao sam računajući da će to učiniti netko drugi, pozvaniji, ali dani su neumoljivo prolazili, ljudi odoše kud se »zavazda gre«, a istina o fra Serafinu ostade u posvemašnjoj tami. Neka su me braća, od prije nekoliko godina, počela nagovarati pa moliti i gotovo me natjeraše da napišem bar nekoliko rečenica o stvarnom fra Serafinovu odnosu prema komunističkoj vlasti. Rekli su mi da od svih živućih fratara ja najbolje poznajem istinu o fra Serafinu pa ako ju ja ne napišem koji znam i mogu, drugi ne znaju i neće ni moći. To su mi govorili na temelju onoga što sam u razgovoru rekao o njemu, kako sam to u gornjim redcima objasnio. Sada mi je drago što sam istinu iznio ne u nekoliko rečenica, nego i u više nego što treba.

Hvala dobronamjernima koji su se raspitivali o fra Serafinu, molili me da stavim istinu na papir, odnosno moje znanje o njemu, s namjerom da poprave svoje krivo mišljenje (M. Z.).

Treba li zahvaliti i onima koji su se znali neumjesno šaliti na fra Serafinov račun? Onima koji su zadirkivali, peckali nas ostale, čak izazivali, kao da to nas ništa ne boli, kao da se to ne tiče nas, braće njegove, nego samo njega koji se nije ni mogao ni smio braniti. Pa, neka je hvala i njima! Uistinu su mi i oni gurnuli olovku u ruku da napišem gornje retke, što će ih sigurno razočarati, a neke možda i ušutjeti. Vjerujem da se nisu nadali da je pozadina fra Serafinova ponašanja posve drukčija nego što

su oni mislili. Pa može ih čovjek i razumjeti.

Iz priloženog se lako može razabrati da sve ovo nije životopis, studija o fra Serafinu, nego samo isječak iz njegova života – njegov odnos prema partizansko-komunističkoj vlasti. Radi posebnih okolnosti – stric fra Pavo, fra Darinko Brkić pa i sam fra Serafin – imali su posebno povjerenje prema meni te sam od njih saznao mnogo toga. Mislim da sam sada jedini od živućih koji može istinito posvjedočiti o odnosu fra Serafinovu prema ondašnjoj vlasti. Ovo, što mi je poznato i što sam stavio na papir nigdje se ne može naći zapisano, a većinu toga ni saznati od živih svjedoka tog vremena. To je glavni razlog da sam se odlučio zabilježiti kao istinito svjedočanstvo o čovjeku fratru sa zlim glasom kakav, objektivno govoreći, nije zaslužio.

Osvrnuo bih se još na naziv »crveni fratar«. Neki Branko Injac napisao je knjigu o fra Zlatku Sivriću s naslovom »Crveni fratar«. Na naslovnoj stranici je fra Zlatkova fotografija. Naslov, fotografije, sadržaj knjige nema nikakve veze s našim fra Serafinom. Netko je čuo, možda i vidio spomenutu knjigu s fotografijom fratara pa, ne poznajući ni jednoga ni drugoga, pomiješao likove i pretvorio fra Zlatka u fra Serafina te je tako fra Serafin »postao« crveni fratar iako nemaju neke sličnosti osim možda u kilaži.

Imao sam u ruci knjigu »Crveni fratar«. Nisam ju čitao. Čak ni pregledao. Sadržaj me knjige nije za-

nimao. No, priznajem da sam znatiželjan. Želio bih znati motiv pisanja knjige s takvim naslovom i likom fratara na naslovnoj stranici... Je li pisac knjige pisao iz nekih prijateljskih pobuda? Je li bio objektivan? Što je u njoj istina, što neistina? Je li fra Zlatko djelatno pomagao piscu u pisanju? Je li odobrio pisanje i tiskanje te i takve knjige? Je li zadovoljan sa svim u knjizi iznesenim? Je li pisac imao nekih nečasnih namjera kao: Hrvati, katolici imaju o sebi neko uzvišeno mišljenje, a evo im zrcala u kome mogu vidjeti da nisu kakvima se umišljaju? Evo im čak i crvenoga fratara... Eto na što su spali!

Vjerojatno nikada ne ću riješiti ove zagonetke pa ću se zadovoljiti time da s fra Serafinova imena skinem naziv »crveni fratar« i sva-ku sumnju u njegovo redovništvo, svećeništvo, hrvatstvo, ljudstvo.

Posve je izvjesno da će netko, tko bude čitao ovo svjedočanstvo o fra Serafinu, reći da je predugo, preopširno, protkano s mnogo nepotrebne, suvišne građe... Da, posve se slažem s takvim mišljenjem. Mogao sam na jednu-dvije stranice površno napisati što su ljudi mislili i govorili o fra Serafinu, o njegovu odnosu prema ondašnjoj vlasti, koja je općenito smatrana neprijateljskom, potom nadodati da fra Serafin nije bio takav kako je izgledalo. Vidjela se samo vanjšina, nutrinu su mu mogli upoznati samo najbliži i najpovjerljiviji. I za to je bilo dovoljno samo nekoliko redaka. Napokon, dotaknuti malo

*Naziv »crveni fratar« za fra Serafina
Dodiga nipošto ne stoji. Osnivanjem
udruženja Dobri pastir jednostavno
se u njega utopio i skinuo sa sebe
svjetla pozornice.*

okolnosti u kojima se, bez svoje krivnje, našao i time završiti. Da, mogao sam tako i bilo bi mi to lakše. Ipak sam se odlučio na ovo kako je gore izneseno, napisano, jer je fra Serafin sa svim »suvišnim« u ovome napisu bio usko povezan. Bez tog »suvišnoga« kratkoća bi »pojela« jasnoću o okolnostima u kojima je fra Serafin živio u ono burno doba rata i poraća. Smatram da je vrijedno i potrebno oteti od zaborava i ovo »suvišno« što ga je okruživalo, gdje se kretao i što je fra Serafin proživljavao. Te »suvišnosti«, koje su gotovo posve nestale iz sjećanja nas koji živimo, ne bi trebalo prepustiti zaboravu. Prepuštajući događaje zaboravu postali bismo krivcima onima koji dolaze iz nas jer ne bi imali saznanja o našim stradanjima. Zapitajmo se tko danas znade za smrtnu osudu, ucjenjivanje, toliko prijezira, izrugivanja, povlačenja po sudu, prijetnje smrću, ponovnu osudu na smrt? Tko se još sjeća benta (brane), fratarske mlinice, kola za natapanje, Miška Bacmana, vinograda i njegove obrade, Dračevice, Urmovače, Baščine i svega »suvišnoga« gore spomenutoga? Mislim da ni »suvišno« nije suvišno pa stavih sve na papir. Možda će nekome, ako bude pisao studiju o fra Serafinu, dobro doći i ovo što nam se čini suvišnim. Bilo bi mi drago da se posluži ovim svjedočenjem, da ovo bude djelić u opširnoj građi koja bi trebala biti napisana o fra Serafinu.

Ovaj isječak iz fra Serafinova

života odnosi se na vrijeme od jeseni 1944. do 1951., tj. od dolaska partizanskih hordi iz pravca Imotskog prema Gorici gdje je fra Serafin u to vrijeme bio župnik. Zatim na vrijeme njegove službe u Čapljini i na Humcu.

Godine 1951. osnovano je Udruženje katoličkih svećenika BiH »Dobri Pastir« u koje se odmah na početku upisalo mnogo svećenika i redovnika iz BiH. Neki su se kasnije ispisali. Drugi su se povremeno upisivali, prema uviđavnosti. Fratre u Hercegovini, među kojima je bio i fra Serafin, upisao je poglavar Provincije. Da bude jasnije. Od dolaska partizana u Hercegovinu krajem 1944. do osnutka Udruženja »Dobri Pastir« 1951. fra Serafin je kontaktirao s partizansko-komunističkom vlasti. Ti kontakti bili su češći i upadljiviji nego kod drugih koji su morali dolaziti u dodir s tom mrskom vlasti. Iako mučno kontaktiranje, mnogim je svećenicima olakšavalo život. Nisu morali ići na izrugivanje i omalovažavanje pred drske umišljenike. Išao je fra Serafin »teška srca«, podmetnuo bi svoja leđa pod nesnosan teret za ljubav svoje braće. Uglavnom nije bilo nikakve koristi od njegova dokazivanja i zalaganja, ali lakše je podnosio teret nego ostali. Reklo bi se da je »ogurnjao«. Osnutkom Udruženja »Dobri Pastir« fra Serafin se »utopio« u to društvo pa, iako je bio viđeniji član, nije se nešto posebno isticao niti je upadao u oči svojih kritizera. No, ni vlast

nije više bila onako rogata kao prije. Mnogi iz vlasti spoznali su da su zagrizli tvrd orah, da su polomili zube u borbi protiv vjere, Boga, Crkve...

U vrijeme osnivanja Udruženja »Dobri Pastir« bio sam na robiji. Nudili su mi da se upišem u Udruženje. Nisam prihvatio ponudu. Odbio sam na zgodan način. Kasnije kao župnik imao sam raznih ponuda od različitih rukovoditelja. Uspjelo mi je ostati nezbrinut, ali i slobodan. No, manje sam mogao promatrati fra Serafina i njegov rad, odnos prema vlasti. Vjerujem da mu je Udruženje dobro poslužilo, da se toliko povukao pa je izgledao kao i ostala braća u Udruženju i izvan njega.

Što bi fra Serafin rekao da je živ i da pročita ovo svjedočanstvo? Možda ovako: »Hm, ipak se konačno saznala istina! Bogu hvala!«

I ja osjećam veliko olakšanje što je istina došla na papir. Nadam se da će doći i u srca zainteresiranih za nju. Izražavam zahvalnost fra Serafinu i molim da ga Bog rajem napoji!

Još bih samo napomenuo da neki nazivi i izrazi kao što je *razbojnik*, *zločinac*, *drug onomo njiov...* nisu moji izrazi. Od mnogo pogrdnih, grubih izraza stavio sam samo neke koji su se često mogli čuti u vrijeme na koje se odnose gornji redci. Stavio sam ih da budu odraz i svjedočanstvo tužnog i strašnoga stanja kakvo je bilo u doba njihova nastajanja i uporabe. ✍

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

Riječ urednika fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Dok polako nastupa vrijeme novog hrvatskog predsjednika, pred nama je novi broj, sada već prepoznatljivog, glasila Vicepostulature *Stopama pobijenih*. Raduje nas sve jači odjek među čitateljstvom. Očito je da hrvatski nepobjedivi duh živo kuca ispod prividne šutnje.

Od događaja koje bismo kroz proteklo vrijeme mogli izdvojiti svakako na prvo mjesto treba staviti pronalazak i pokop posmrtnih ostataka fra Maksimilijana Jurčića, kao i pet njegovih supatnika. Svjetlo je ponovno pobijedilo tamu. Njihov ubojica, koji je izgleda za »dobro« obavljen posao dobio čin oficira JNA, mislio je da će ih zbrisati s lica zemlje. Međutim, bilo je to nemoguće. Sve da i nismo pronašli fra Maksimilijanove posmrtnne ostatke, on bi ostao u dubokom sjećanju hercegovačkih franjevac, kao i druga petorica u sjećanju svoje obitelji. Nevina žrtva jednostavno uvijek pobjeđuje. Očekujemo još otkopavanje sljedeće masovne grobnice u Vrgorcu s 40-ak pobijenih koji su krajem siječnja 1945. dovedeni iz Ljubuške tamnice. Nadamo se da će se i to uskoro dogoditi.

Hvala Bogu i u hrvatskom narodu u BiH pokreće se službeno traganje

za posmrtnim ostacima pobijenih u II. svjetskom ratu. Budući da nemamo svog političkog okvira, onda se na tome počelo raditi na razini općina s hrvatskom većinom. Općina Široki Brijeg, na čelu s načelnikom Mirom Kraljevićem, 4. kolovoza 2009. imenovala je Povjerenstvo za obilježavanje i uređivanje grobišta II. svjetskog rata i poraća na širokobriježkom području. Povjerenstvo je odmah započelo s radom i trenutno skuplja nepohodne podatke spremajući se s njima izići u javnost. Još su neke općine krenule u tom smjeru. Zaista se uvijek nešto može učiniti ako svojim pogledima dopustimo da budu široki.

Podrazumijeva se da Vicepostulatura i dalje traži živuće svjedoke i dokumente glede pobijenih hercegovačkih franjevac. Istina, već je to pri kraju, ali su ugodna iznenađenja uvijek moguća. Molimo, dakle, i dalje sve one koji nam mogu pomoći u tom smjeru da to što prije i učine. U ime pobijenih najljepše im zahvaljujemo.

Ne dajmo se ušutkati. Tražimo i širu istinu jer će nas samo ona osloboditi!

Mir i dobro!

S TOPAMA P OBIJENIH

Glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subračić«, III., 1 (4),
Humac, 2010

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Vicepostulatura, Trg sv. Ante 1,
88320 Ljubuški – Humac, BiH;
Vicepostulatura, p. p. 1,
20352 Vid, RH

Veza:
tel.: (039) 832-582
faks: (039) 832-585
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Godišnja pretplata:
BiH 6 KM, RH 24 KN, EU 6 EUR,
SAD i Kanada 10 USD

Slanje pretplate i dobrovoljnih
priloga (s naznakom za što):
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar,
poslovnica Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3 EUR; 5 USD

ISSN: 1840-3808

IZ SADRŽAJA

Riječ čitatelja	4	Razgovor	29
Iz ljetopisa	5	Pobijeni	35
Podsjetnik	10	Odjek u umjetnosti	54
Povijesne okolnosti	11	Izdavaštvo	55
Svjedočenje	28	Darovatelji	55